

ראשון בשוחט על מנת לאכול כזית חוץ לזמנו וכזית חוץ למקומו. בעל כרחך שגם האומר שלאחר זמן תהיה בהמה זו תמורת עולה תמורת שלמים, תפוס לשון ראשון.

ולשיטת אב"י, שהאומר בהמה זו תהיה בחצות היום תמורת עולה תמורת שלמים, לדברי הכל לא אומרים תפוס לשון ראשון. בעל כרחך שישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף. ומיד כשאמר חוץ לזמנו חל עליו שם פיגול, ולכן אמר רבי יהודה שהשוחט כזית חוץ לזמנו וכזית חוץ למקומו תפוס לשון ראשון.

ועכשיו נחזור לדון בענייננו, במחשבת ערלים. שכתוב בברייתא: הקדים מולים לערלים כשר, ערלים למולים פסול, ומקשינן: הקדים ערלים למולים למה פסול? הרי מקצת עולה לא פוסלת!

ולכאורה היה אפשר לתרץ שהברייתא נאמרה בלשון "אחרים אומרים" שזהו רבי מאיר. והרי לרבי מאיר אומרים תפוס לשון ראשון. ולכן אם אמר לערלים ולמולים כבר חל על הקרבן שם פסול, ושוב לא פקע.

אך באמת יש הבדל גדול בין "תמורת עולה תמורת שלמים" [שבזה אמר רבי מאיר תפוס לשון ראשון], לבין "לערלים ולמולים":

שבנין תמורה, אפילו אם החיל תמורה על חצי הבהמה, פשטה תמורת עולה על כולה, ואי אפשר שתחול תמורת שלמים על עולה, ותפוס לשון ראשון והרי היא עולה.

מה שאין כן בענין ערלים ומולים. גם אחרי

שחשב להאכיל חצי לערלים, עדיין יכול לחשוב להאכיל את חציו השני למולים. ולכן אפילו רבי מאיר שסובר תפוס לשון ראשון, יודה כאן. שהרי זה כאילו שחטו למולים וערלים יחד, וכשר. (11)

ואם כן חוזרת הקושיא למקומה — מדוע כתוב בברייתא הקדים ערלים למולים פסול?

וכדי לתרץ על קושיא זו אמרין:

לימא קסברי אחריים: אינה לשחיטה אלא א-א
לבסוף?

שהרי נחלקו אב"י ורבא מתי חל שם שחיטה. ולשיטת אב"י שישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף לא מובן למה הקדים ערלים למולים פסול, הרי גם אחרי שכבר התחיל לשחוט לשם ערלים, יכול להמשיך לשחוט גם לשם מולים.

אבל לשיטת רבא שאינה לשחיטה אלא לבסוף, אם כן גם מחשבת מולים וערלים יכולין לחול רק לבסוף. והברייתא מובנת, שכיון שיש רק זמן מועט ביותר ["משהו"] בסוף השחיטה. נמצא שאין מספיק שהות שיחולו שתי מחשבות באותו זמן. והמחשבה הראשונה שחשב לשם ערלים, רק היא יכולה לחול, דתפוס לשון ראשון.

ולכן, הקדים ערלים למולים פסול.

ועדיין קשה: אם נסבור שהאומר "הרי בהמה זו בחצות היום [לאחר זמן] — תמורת עולה תמורת שלמים", בזה מודה רבי מאיר שחלו שניהם, וכשיטת אב"י

לערלים ולמולין, הרי זה כאילו אמר — אני

11. כך כתבו התוספות. וכוונתם: שהשוחט

דלעיל, שבשעה שאמר תמורת עולה לא חל עדיין כלום עד חצות היום. ובשעת החלות כבר גמר לומר את דבריו, חלו שניהם בבת אחת.

אם כן גם בשוחט לערלים ולמולים, כיון שאנחנו סוברים אינה לשחיטה אלא לבסוף, הרי בשעה שאמר לערלים ולמולים לא חל דבר עד שיגמור את השחיטה, וגם בזה יודה רבי מאיר שלא אומרים תפוס לשון ראשון! [וחזורת הקושיא: למה הקדים ערלים למולים פסול?]

וכדי לתרץ על זה, אמרינן: ובעל כרחך סברה הברייתא כדרבא.

דאמר רבא: באומר "הרי זו בחצות היום — תמורת עולה תמורת שלמים". עדיין היא מחלוקת. גם בזה נחלקו רבי מאיר ורבי יוסי, ולשיטת רבי מאיר תפוס לשון ראשון אפילו כשאין דבריו חלים מיד אלא לאחר זמן.

הילכך גם בענין מולין וערלים תופס לשון ראשון, אף על פי שאין דבריו חלים מיד אלא בסוף השחיטה.

וכיון שבסוף השחיטה הזמן מועט ביותר ["משהו"], אי אפשר שיחולו בו שני מחשבות זו אחר זו, ולכן אם הקדים מולין לערלים —

מולין חיילי. שמחשבה להאכיל למולין חלה.

אבל מחשבת ערלים לא חיילי.

ואילו הקדים ערלים למולין —

ערלים חיילי.

מולין לא חיילי. שאנו אומרים תפוס לשון ראשון והקרבת נפסול.

למדנו מדברי הברייתא שני דברים: א. אינה לשחיטה אלא לבסוף. ב. גם אם אמר דיבור שאינו חל עכשיו אלא לאחר זמן, אמר רבי מאיר תפוס לשון ראשון. וזה כשיטת רבא.

ומכאן קושיא על אביי!

אמר רבא (1) לתרץ את שיטת אביי: לא. אין מכאן ראיה לרבא שאינה לשחיטה אלא לבסוף.

ולעולם קסברי אחרים ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף כשיטת אביי.

ועל מה שהקשינו לשיטת אביי — מדוע הקדים ערלים למולים פסול?

תמורת עולה" הדין הוא שהקדושה פשטה בכל הבהמה, וכולה עולה. ולכן עכשיו אינו יכול להחיל עליה תורת שלמים.

1. מהרש"ל התקשה איך רבה בא לתרץ את דברי אביי תלמידו. וגרס רבא. ומהרש"א מקיים את הגירסא שלפנינו.

שוחט על מנת שהערלים יאכלו חצי. והוסיף ואמר שאת החצי השני יאכלו מולים, והרי כאשר אמר שרוצה להאכיל חציו לערלים, לא חל על החצי השני שום דבר. ולכן יכול לחשוב עליו להאכילו למולים.

מה שאין כן בענין תמורת עולה תמורת שלמים, אפילו אם יאמר "מחצית הבהמה תהיה

על זה יש לתרץ: **והבא במאי עסקינן** באיזה מקרה עוסקת הסיפא בברייתא ב"הקדים ערלים למולים"? –

כגון שנמר בלבו לתרווייהו [לשניהם] – **בין למולין בין לערלים**. והוציא בפיו לערלים, ולא הספיק לומר למולין, עד שנגמרה שחיטה בערלים.

ובענין קדשים כל מקום שמוזכר מחשבה אין הכוונה מחשבה בלבד אלא דיבור. ולכן גם השוחט את הפסח לערלים אינו פסול במחשבה. וכן למולין אינו חל במחשבה. ואם כן כיון שאמר לערלים בלבד לכאורה הקרבן נפסל.

ובהא פליגי בזה נחלקו אחרים [רבי מאיר] וחכמים [שמשמע מלשון הברייתא שרבי מאיר בא לחלוק על דברי חכמים].

דרבי מאיר סבר לא בעינן פיו ולבו שוין. אין צורך שפיו של האדם יהיה שוה למחשבתו. וכיון שאמר לערלים הקרבן פסול, אף על פי שבלבו לא היה אלא מחשבת מקצת ערלים.

ורבנן סברי בעינן [צריכים] פיו ולבו שוין.⁽²⁾ וכאן שחשב לשם מקצת ערלים, אף על פי שאמר רק לערלים, דיבורו לא יכול לחול. כיון שאינו שוה למחשבתו.

ותמהינן: וכי קסבר רבי מאיר שלא בעינן פיו ולבו שוין?!

ורמינחוי: [מהמשנה הבאה על הברייתא דלעיל להקשות שהן סותרות ביניהן].

שנינו במסכת תרומות [פרק ג משנה א]: **המתכוין לומר על פירות שיהיו תרומה, ואמר מעשר, או שהתכוין לומר מעשר ואמר תרומה**.

או שהתכוין לומר – קונם [נדר] שאיני נכנס לבית זה. וטעה בדיבורו ואמר לזה לבית אחר.

וכן אם התכוין לומר קונם שאיני נהנה לאדם זה. ואמר לזה לאדם אחר.

לא אמר כלום – עד שיהיו פיו ולבו שוין.

והרי סתם משנה היא רבי מאיר. ושנינו שצריך שיהיו פיו ולבו שוין!

אלא אמר אביי תירוץ אחר להסביר את דברי הברייתא כשיטתו. [ואין צריך להעמיד את הברייתא שסוברת כרבא שאינה לשחיטה אלא לבסוף].

רישא של הברייתא שכתוב הקדים מולים לערלים כשר. מדובר באופן זה:

השוחט את הבהמה צריך שיחתוך רוב משני הסימנים [קנה וושט] שבצוארה. וכגון דאמר בשעה ששחט סימן ראשון – "למולין". ובשעה ששחט סימן שני הוסיף על מחשבתו הראשונה, ואמר – "אף לערלים".

נמצא שבשעה ששחט את הסימן הראשון שחט בכשרות לשם מולים. וגם בשעת שחיטה דבסימן שני, אף על פי שחשב גם לערלים, מכל מקום נמי פתיכי ביה מולין, מעורבין בו גם מולים, והשוחט לערלים ומולים כשר.

2. תוספות הקשו [מקידושין מא] שדברים שבלב

אינם דברים. ותירצו, ששם מדובר באדם שאמר

ואילו **סיפא** שכתוב הקדים ערלים למולים פסול, מדובר באופן זה:

דאמר בשעה ששחט **סימן ראשון** —
 "לערלים" ובשעה ששחט **סימן שני** אמר —
 "למולים".

נמצא **דבשחיטת סימן ראשון, הא לא פתיכי ביה מולין**. לא מעורבין בדעתו לשחוט גם למולין אלא לערלים בלבד.

ואף על פי שלא חשב מחשבת ערלים בכל השחיטה, אלא בשחיטת סימן אחד שהוא חצי מהשחיטה המתרת את הקרבן. סובר רבי מאיר שבסימן אחד שהוא חלק מן השחיטה הרי הוא כשחיטה שלימה, ומחשבת ערלים פוסלת בו.

ורבי מאיר לטעמיה לשיטתו דאמר "מפגלין בחצי המתיר".

אם חשב מחשבת פיגול בחצי עבודה מעבודות הקרבן חל על הקרבן שם פיגול. ולכן גם כאן לענין מחשבת ערלים בשעת שחיטת סימן אחד, חל על הקרבן פסול ערלים.

ורבנן שחולקים על רבי מאיר ומכשירים קרבן שנעשה לערלים ולמולים, **לטעמייהו** [לשיטתם], **דאמרי אין מפגלין בחצי המתיר**. ולכן גם השוחט סימן אחד שהוא חצי מתיר, במחשבת ערלים, לא פוסל.

מתניתין:

כתיב בשמות [פרק לד] "לא תשחט על חמץ דם זבחי".

ופירושו — לא תשחט את זבחי ועדיין חמץ קיים [על פי רש"י שם]. אך לא נתפרש בתורה להדיא באיזה זבח נאמר לאו זה.⁽³⁾

ונחלקו תנאים במשנתנו באיזה זבח הכתוב מדבר.

לדברי חכמים: **השוחט את הפסח על החמץ — עובר בלא תעשה** זה. כי לדעתם הפסוק "לא תשחט על חמץ דם זבחי", מדבר רק בקרבן פסח.

רבי יהודה אומר: אף התמיד של בין הערביים של ערב פסח ששחטו על החמץ עובר בלא תעשה. וטעמא יליף בגמרא.

רבי שמעון אומר: גם שאר קרבנות ששחטן בזמן איסור חמץ עובר בלא תעשה. אך יש חילוק בין קרבן פסח לשאר קרבנות, וכן יש חילוק בין השוחט בארבעה עשר בניסן לבין השוחט בימי חג הפסח —

הפסח ששחטו בארבעה עשר, אם שחטו לשמו הקרבן כשר. ולפיכך אם שחטו על החמץ הוא חייב.

ואם שחטו **שלא לשמו** הקרבן פסול, כדתנן בריש מסכת זבחים "כל הזבחים שזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובן, חוץ מן הפסח והחטאת".

שמוכר את כל נכסיו. וכך התכוין לומר. אלא שהיה בלבו לעלות לארץ ישראל. ולבסוף לא עלה. אבל כאן התכוין לומר מקצת ערלה. ואמר

ערלה. נמצא שלא אמר מה שהיה בדעתו לומר. 3. והקרבן אינו נפסל היות ולא שנה עליו הכתוב

— **חייב**. שהרי כשירין הן, והוי שחיטה ראויה.

שדוקא בזמן שאין נוהג קרבן פסח, סבירא ליה לרבי שמעון דשייך הלאו "לא תשחט על חמץ דם זבחי" בשאר קרבנות.

חזין מן החטאת ששחטו שלא לשמה, שהיא פסולה. כדתנן בריש זבחים. ולפיכך אם שחטה על החמץ פטור, דהויא שחיטה שאינה ראויה.

גמרא:

אמר רבי שמעון בן לקיש: אף על פי שכתוב בתורה "לא תשחט על חמץ דם זבחי" סתמא, ולא נתבאר באיזה חמץ הכתוב מדבר.

מכל מקום, **לעולם אינו חייב** אם היה החמץ שייך לאדם זר שאינו מבני החבורה. ואפילו היה החמץ בעזרה, והשוחטין פסחיהן רואים אותו, והתרו בהן שלא ישחטו בראותם אותו.

עד שיהא החמץ שייך לשוחט. דמשמעות הפסוק "לא תשחט על חמץ", היינו חמץ של השוחט, או שהחמץ שייך לזורק. דכתיב "לא תזבח על חמץ דם זבחי", ומתיבתא "דם" ילפינן לרבות את הזורק.⁽⁵⁾

ולפיכך, אם שחטו על החמץ **פטור**, דשחיטה שאינה ראויה, לאו שמה שחיטה [כי הפסוק "לא תשחט על חמץ דם זבחי" מדבר במי ששוחט שחיטה כשרה].

ואילו שאר כל הזבחים ששחטן בארבעה עשר על החמץ, **בין לשמן ובין שלא לשמן**, אף על פי שהם כשרים — **פטור**.

ומהטעם המבואר בגמרא, שבזמן שחיטת הפסח [בי"ד בניסן] סובר רבי שמעון שלא חייב השוחט שאר זבחים על החמץ.⁽⁴⁾

ובמועד, בתוך חג הפסח:

הפסח ששחטו **לשמו** פסול, שהרי זמן קרבן הפסח הוא בארבעה עשר, ולפיכך אם שחטו על החמץ **פטור**, דשחיטה שאינה ראויה היא.

ואם שחטו **שלא לשמו** אלא לשם קרבן שלמים כשר, דקיימא לן בזבחים ז ב שקרבן פסח בשאר ימות השנה הוא קרבן שלמים, וכל דינו כשלמים. ולפיכך אם שחטו על החמץ במועד, שעובר אז על החמץ בלאו של "לא יראה ולא ימצא" — **חייב** גם משום "לא תשחט על חמץ דם זבחי", שהאי שחיטה ראויה היא.

ואילו שאר כל הזבחים ששחטן בתוך המועד על החמץ, **בין שחטן לשמן, בין שלא לשמן**

ותירצו ששחיטה אחר התמיד אינה פוסלת את הקרבן. ועיין שם בחידושי רבי עקיבא איגר.

5. הרמב"ן בפירושו על התורה כתב, היות ואין זביחה בדם פירושו חז"ל שיש לדרוש את הפסוק כך: לא תשחט על חמץ, ולא דם זבחי! והיינו, שלא יזרק דם זבחי על החמץ.

פסוק נוסף לעכב. תוס'. והכסף משנה פרק א מהלכות חמץ ומצה הביא ירושלמי, האומר שאינו נפסל מחמת שזבח קרייה רחמנא.

4. התוס' ביומא כט א הקשו שיש לפסול את שאר הזבחים מחמת שנשחטו אחר התמיד, וממילא אין לחייב על שחיתתם על החמץ.